

Гопанчук Василь Степанович
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, професор

ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Одним із актуальних питань протягом всього існування людства залишається питання прав людини, можливість їх реалізації та захисту. Утвердження, забезпечення, реалізація прав людини є важливим показником, що вказує на демократичність та соціальність держави, а також на те, що така держава є правовою.

Гарантії дотримання прав людини та їх захисту закріплені як в національних, так і в міжнародних нормативних актах. Так, частиною п'ятою статті 55 Конституції України, кожному гарантується захист своїх прав, свобод та інтересів від порушень і протиправних посягань будь-якими не забороненими законом засобами. Такий підхід відповідає проявам верховенства права, що не обмежується лише законодавством, а містить і інші соціальні регулятори, норми моралі, традиції, звичаї тощо.

Зупинимось на найбільш відомому способі захисту прав та свобод людини і громадянина, а саме на судовому механізмі захисту прав та свобод людини і громадянина.

Право громадян на судовий захист закріплено у статті 10 Загальної декларації права людини, згідно якої воно знайшло своє відображення у частині першій статті 55 Конституції України. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових та службових осіб. Відповідно до статті 124 Конституції України правосуддя в Україні здійснюють виключно суди. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Після використання всіх національних засобів юридичного захисту кожен може звернутися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних

органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідно розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина. І саме держава бере на себе такий обов'язок відповідно до частини другої статті 55 Конституції України.

Конституція України гарантує кожному судовий захист його прав у межах конституційного, цивільного, господарського, адміністративного і кримінального судочинства України. Для того щоб звернутися до суду необхідно скласти позовну чи іншу заяву, передбачену чинним процесуальним законодавством, надати суду відповідні докази та сплатити судовий збір. Позов має відповідати вимогам встановленим процесуальним законодавством. Підготувати документи для звернення до суду особа може самостійно або ж звернутися за правового допомоги, у тому числі безоплатно.

Слід відмітити, що норми, які передбачають вирішення спорів, зокрема про поновлення порушеного права, не можуть суперечити принципу рівності усіх перед законом та судом і у зв'язку з цим обмежувати право на судовий захист. Правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах.

Гарантоване Конституцією України право кожного на судовий захист передбачає можливість особи, права, свободи чи інтереси якої порушені, невизнані або оспорені, отримати законне та обгрунтоване судове рішення впродовж встановленого законом строку. Саме по собі звернення до суду без своєчасного вирішення спору по суті призводить до недотримання цього конституційного принципу, оскільки жодним чином не гарантує реальний захист порушених, невизнаних і оспорених прав, свобод та інтересів. Нині проблема забезпечення своєчасності розгляду справ у порядку цивільного судочинства є надзвичайно актуальною, оскільки розгляд справ у строки, передбачені ст. 210 ЦПК України, на жаль, відбувається рідко. До порушення строків розгляду справ призводить затягування цивільного процесу його учасниками, яке стає можливим через недосконалість цивільного процесуального законодавства. Затягування цивільного процесу може

здійснюватися, зокрема, шляхом зловживання процесуальними правами особами, які беруть участь у справі [1, с.13].

Є. В. Васьковський розглядав зловживання процесуальним правом як неприпустиме здійснення права, що спрямоване проти правильного, своєчасного розгляду і вирішення справи або веде до вкрай несправедливих результатів для противної сторони [2, с. 669].

Я. В. Грель, приєднуючись до позиції Є. В. Васьковського, додає, що таке неприпустиме здійснення права звернено також проти рівноправності сторін [3, с. 10].

На думку А. В. Юдіна, зловживання правом у цивільному процесі є протиправною шкідливою процесуальною дією (бездіяльністю) недобросовісної управленої особи, спрямованою проти інтересів правосуддя та процесуальних прав інших учасників процесу, що є окремим різновидом цивільного процесуального правопорушення [4, с. 57].

З погляду О. В. Бобровника, «практично всі особи, які беруть участь у справі, можуть зловживати наданими їм процесуальними правами, що негативно позначається на діяльності судів різних інстанцій, які змушені неодноразово переглядати одну й ту саму справу» [5, с. 28].

Таким чином, на підставі наведених визначень можна виділити загальні ознаки зловживання цивільними процесуальними правами: це недобросовісна реалізація прав особами, які беруть участь у справі; така реалізація суперечить завданням цивільного судочинства; зловживання процесуальними правами спрямоване на порушення як публічних, так і приватних інтересів; воно може здійснюватися у вигляді дій або бездіяльності, як умисно, так і з необережності.

З огляду на викладене, обов'язок суду забезпечувати своєчасний розгляд цивільної справи забезпечується двома шляхами: своєчасним і добросовісним виконанням власних повноважень і контролем за належним виконанням учасниками цивільного процесу їхніх процесуальних обов'язків, а також не зловживанням цивільними процесуальними правами особами, які беруть участь у справі. А також, слід додати, що суд є пріоритетним, але далеко не єдиним органом захисту прав і свобод

людини й громадянина, на що прямо звертається увага в Конституції України.

Список використаних джерел

1. Маруніч Г. «Затягування цивільного процесу» та «зловживання цивільними процесуальними правами»: співвідношення понять. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. №9. С. 13-18.

2. Васьковский Е. В. Курс гражданского процесса / Е. В. Васьковский. – М. : Изд. Бр. Башмаковых, 1915. – Т. 1. – 691 с.

3. Грель Я. В. Злоупотребление сторон процессуальными правами в гражданском и арбитражном процессе : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.15 «Гражданский процесс, арбитражный процесс» / Я. В. Грель. – Новосибирск, 2006. – 26 с.

4. Юдин А. В. Злоупотребление правами в гражданском судопроизводстве : дис. д-ра юрид. наук : спец. 12.00.15 «Гражданский процесс, арбитражный процесс» / А. В. Юдин. – СПб. : 2009. – 537 с.

5. Бобровник О. Зловживання процесуальними правами в цивільному процесі / О. Бобровник // *Право України*. – 2008. – № 7. – С. 27–29.

Калінюк Анжела Леонідівна

старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ

ЩОДО ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ В ЗМІШАНИХ СІМ'ЯХ

На шляху побудови Україною дійсно правової, демократичної держави та утвердження в ній загальнолюдських цінностей, перед українським суспільством ставляться нові виклики та задачі, виконання яких потребує ретельного та виваженого підходу до питання розвитку та удосконалення соціальних інститутів, найважливішим серед яких був і продовжує залишатися інститут сім'ї, оскільки найвища цінність сім'ї полягає у тому, що вона є тим середовищем, в якому розвивається дитина та формується її особистість [1, с. 60].